

қарасам, бүйи чўзилиб кетган Халил оқ кафани билан боладай йиглаб турибди. Қўлимдан келмайди Халил, қилолмайман, дедим. Бошқаси, бошқа биров бўлганида эди. Сени арвоҳликдан қутқариш учун ҳатто онамни ҳам ўлдирардим, аммо Эсмани ўлдиролмайман. Ўлдиролмайман, Халил. Ўрнимда ўзинг бўлсанг ҳам ўлдиролмасдинг. Инсон зоти ўлдиролмайди, Эсмани. Ўлдиролмайди. Халил ерга чўзилиб, инграй бошлади. Шу қадар ингрардики, унинг титраши ва ноласидан ер ҳам зир-зир титрарди... Ўлдир, ўлдир-да мени қутқар, дея ёлворарди. Ҳеч ким ўлдиролмаса ҳам сен ўлдир уни. Уни кўрган одам ошиқ бўлиб қолади, мен каби савдойи бўлиб қолади ва ҳеч ким ўлдиролмайди. Сен севиб қолсанг ҳам ўлдир уни. Бу дунёда ҳолим ёмон, жуда ёмон, деб зорланди Халил...» Халил кеча-кундуз демай, доим Алининг кетидан қолмасди. Али Мерсинга қочиб кетди. У ерда ҳам не кўрсинки, бүйни букик Халил унинг қаршисида, кўзларининг ичига термулиб турибди. Ўлдир уни, ўлдир Али, дерди. Мозоримнинг ичи илон, чаён, қурт-қумурсқа, чувалчанглар билан тўлди, мени еб ётибдилар. Қутқар мени Али. Хуним олинмагунча қиёматга қадар илон, чаёнларга ем бўламан. Қиёмат кунигача мени еб тугатадилар, тушунясанми? Ўлдир уни, ўлдир Али, ортиқ чидолмайман. Кемиряптилар мени. Ўғлим ҳали ёш бола, ҳали кичкинагина. Бунинг устига онаси дунё гўзали бўлса... Али мен ҳали ҳам унга ошиқман, у мени ўлдиртирган бўлса ҳам, Али...

Истамбулга қочади. Истамбулда ҳам Халил унинг кетида. Тўхташ нималигини билмайди. Қаерга бормасин Халил унинг ортида, ёлвориб туради...

«Уч марта келдим, қасам ичиб, онг ичиб, Эсмани ўлдирмоқчи бўлдим. Уч сафариди ҳам ўлдир мени, ўлдир-да кутулайин, Али, деди. Уч мартасида ҳам қўлим бормади. Қилолмадим бу ишни. Энди сен ол бу тўшпончани. Энди сен ҳам ўлгайиб, эркак бўлдинг. Отангинг хунини олиш, бундан буён сенинг бүйинигда...»

Шундан сўнг тўхтамай Эсманинг гўзаллигини мақтай кетди. Охири яна бир маротаба, инсон зотининг Эсмани ўлдиришга кўзи қиймаслигини айтди ва қояликлардан пастга қараб юриб кетди. Ҳасанга хайр ҳам демади.

* * *

Дурсун: «Онанг дунёда тенги йўқ соҳибжамол, у дунё гўзалидир, шайтоннинг гапига кирма, хўпми?» — деди.

Бир денгизга айланганди текислик. Пастликда — қалъанинг тагида бир денгиз кўринар эди. Катта, пишқираётган денгиз. Ёнида онаси ҳам бор эди. Яна бир қанча қайиқлар ҳам бор эди. Онаси билан бирга қайиқда кетаётгандилар. Қайиқ тўғри ўрмон томонга кетарди. Кейин қайиқ олдидан Хамита қояликлари чиқарди. Қайиқ кескин тумшуғи билан қояликларни ёриб кирар, кўнғир қояликлардан кўпиклар вишиллаб чиқарди.

«Тўхтаган», дея бақирди Али. «Иккаловингизни бир жойда ўлдирмоқчи эдим. Яхшики, иккинги ҳам бир ердасиз.»

Қайиқ кескин тумшуғи билан қояларни ёриб кирар, қояликлар кўпириб, тошлар осмондан устларига ёмғирдай тўкиларди. Али отасининг тўшпончасини олиб, уларни нишонга олар, Ҳасанга қарата ўқталарди. Ҳасан қўрққанидан думалаб қоларди...

«Ҳали тош ёғади бу Чукурованинг устига... Бир бечора Халилнинг, паҳлавоннинг, ҳам ўғли, ҳам онаси, укалари бор бўлатуриб, хуни олинмайдими?»

Халил ярасини икки қўли билан ушлаганича қамишликлар орасига кириб кетарди. Учли, қиррали қамишзор, қамишлар Халилнинг қўлларига, оёқлари ва кўксига санчиларди. Халил бақириб чолиб кетарди. Кўзлари чиқиб кетгудай бўлиб, мени қутқаринг, қутқаринг мени... Юра-юра ботқоқликка тушиб кетарди. Ботқоқ қонга тўлади. Ботқоқлик биқирлар, ҳар еридан қон пишқириб чиқарди. Халилнинг боши ботқоққа кириб чиқаётганди. «Чукурованинг устидан илонлар ёғилади. Оловлар ёғилади. Чигирткалар, чувалчанглар, қурбақалар, қурт-қумурсқалар ёғилажак. Аданага сел, Жайхонга уят ёғилажак.

Миссис илон, Тарсус ботқоқ бўлиб кетади... Анаварза ёниб хароб бўлади. Анаварзада ким қолса ҳам, нима қолса ҳам пашша, чумоли бўлиб кетади...»

Ҳасан ҳам Халилни очиқ-ойдин кўрди. Отаси турган жойда қорнини ушлаб-ушлаб куларди. Унгатепадан галати қилиб қарарди.

«Шу ҳам инсонми, инсонми?» — деган гаплар қулоғига чалинарди.

Бувиси тўшақда ётарди. Юзлари сўлиб, кўзларининг ости кўм-кўк бўлиб қолган, қўллари ҳам кўкариб кетганди.